

Maria Czarnecka-Dąbek

Dr Henryk Antoni Filipowicz-Dubowik (1930-2015)

słowa kluczowe: dr Henryk Dubowik, UKW w Bydgoszczy, Biblioteka Główna UKW w Bydgoszczy, bibliotekoznawstwo, Bydgoszcz, Wilno

3 marca 2015 r. odszedł dr Henryk Filipowicz-Dubowik, wilnianin i bydgoszczanin, bibliotekoznawca i literaturoznawca, humanista z pasją, ogromnym poczuciem obowiązku i misji.

Urodził się 23 II 1930 r. w Wilnie. Ojciec jego, Antoni, był architektem; zaprojektował ponad siedemdziesiąt kościołów na terenie dzisiejszej Litwy i Białorusi oraz wiele wileńskich domów. Umarł w grudniu 1930 r. Henryk szkołę powszechną rozpoczął w Wilnie u oo. jezuitów, ukończył ją na tajnych kompletach;

potem rozpoczął naukę w polskim liceum. W 1946 r. ewakuowany wraz z rodziną z Wilna do Polski zamieszkał w Bydgoszczy, tam też w 1947 r. zdał maturę. Studiował filologię polską na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem profesorów Tadeusza Makowieckiego i Konrada Górskiego, w roku 1951 uzyskał magisterium. Przez dwa lata studiów był zastępcą asystenta, kontraktu jednak mu nie przedłużono z powodu interwencji ZMP – typowa droga rozwoju naukowego została zamknięta. Praca zawodowa związała Henryka Dubowika z bibliotekarstwem i bibliotekoznawstwem.

W latach 1951-1959 pracował jako nauczyciel w Państwowym Liceum Bibliotekarskim w Bydgoszczy, pełniąc funkcję wicedyrektora. Po likwidacji placówki od roku 1959 do 1969 uczył w Studium Nauczycielskim.

W 1969 r. został bibliotekarzem dyplomowanym i objął stanowisko dyrektora Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, od 1974 r. Wyższej Szkoły Pedagogicznej, na którym pozostawał aż do przejścia na emeryturę w roku 1996. Księgozbiór gromadził niemal od podstaw. W 1973 r. dr Henryk Filipowicz-Dubowik oprowadzał mnie po swojej bibliotece – przyzwyczajona do korzystania z wielkich księgozbiorów byłam zaskoczona i zdziwiona, że z niewielkich i jakościowo jedynie podstawowych zbiorów jest wyraźnie dumny. Zmiany jednak postępowały szybko – w krótkim czasie niewielką bibliotekę szkolną dyrektor przekształcił w bibliotekę naukową liczącą ponad 500.000 jednostek, z bogatym wyborem wydawnictw zagranicznych, w tym poloników, będących zwłaszcza w latach 70. i 80. rzadkością. Nad gromadzeniem czuwał sam, co wśród bibliotek uczelnianych było ewenementem. Ściśle współpracował z Bydgoskim Antykwariatem Naukowym, w którym bywał kilka razy w tygodniu. Udało mu się też zgromadzić z wielkim znanstwem zbiór starodruków, reprezentatywnych dla największych oficyn wydawniczych oraz inne zbiory specjalne, kupowane nieraz na aukcjach – kartografię, grafikę (w tym kilka tysięcy ekslibrisów) oraz rękopisy, które są dziś chlubą Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Już będąc na emeryturze, gdy pracował nadal na części etatu, wydał książkę *Inkunabuły i cimelia z XVI wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy* (Wydaw. UKW, 2009). W maszynopisach zostały następne tomy opracowań zbiorów specjalnych Biblioteki.

Obowiązki dyrektora biblioteki Henryk Filipowicz-Dubowik łączył z pracą dydaktyczną. Jako docent kontraktowy zorganizował w 1974 r. Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, którym kierował do 1981 r. Prowadził wykłady głównie z historii książki, będącej jego pasją, i seminaria magisterskie (do roku 1994), które ukończyło 210 osób. W trosce o jakość dydaktyki przygotował podręcznik *Dzieje książki i bibliotek: kompendium dla studentów bibliotekoznawstwa* (Bydgoszcz: WSP 1976; Wyd. 2: 1982), z którego korzystano przez wiele lat.

Przez ponad 40 lat był zaangażowany również w kształcenie bibliotekarzy na poziomie policealnym i pomaturalnym. Organizował i kierował od lat 50. najpierw punktem konsultacyjnym Państwowego Ośrodka Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy, potem – od roku 1974 do 1996 – bydgoskim oddziałem Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie, prowadząc 2-letnie Studium Policealne [później Pomaturalne] Bibliotekarskie Zaoczne. Opracował

dla słuchaczy skrypty: *Książka i czasopismo współczesne* (Warszawa 1969, Wyd. 2: 1976), *Dzieje książki i bibliotek w zarysie* (Warszawa 1982).

Przygotował i doskonalił w zawodzie na poziomie średnim ok. 1200 czynnych bibliotekarzy – taka była potrzeba w czasach, kiedy tylko w kilku ośrodkach w Polsce można było zdobyć magisterium w tej dyscyplinie.

Opublikował też kilkadziesiąt artykułów z zakresu bibliotekoznawstwa, m.in.:

- Funkcje bibliotek w świecie współczesnym. *Bydgosztiana* 1975 nr 8 s. 3-8
- Bibliofilstwo w Bydgoszczy. W: *Księga pamiątkowa Ogólnopolskiego Zjazdu Bibliofilów w Toruniu, 23-24 września 1978*. Toruń 1982, s. 134-138
- Losy księgozbiorów wileńskich. *Studia o Książce* 1984 T. 14 s. 69-79
- Stan i perspektywy badań nad historią książki na Litwie. *Studia o Książce* 1988 T. 17 s. 247-269;
- Kształcenie w zakresie bibliotekarstwa. W: *Kształcenie akademickie w zakresie księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość*. Warszawa 1989, s. 51-59.

Zainteresowania naukowe związane z literaturoznawstwem jednak pozostały, choć życie ułożyło się inaczej. Tematy opracowane były chyba odskocznią od pracy codziennej, z natury swej dość pedantycznej. Stopień doktora nauk humanistycznych Henryk Filipowicz-Dubowik uzyskał w roku 1969 na podstawie rozprawy *Nadrealizm w polskiej literaturze współczesnej*, której promotorem był prof. Artur Hutnikiewicz (wyd. BTN 1971). Jest współautorem książki *Polska powieść historyczna* (BTN 1968), pisał też m.in. o powieściach Hanny Malewskiej, twórczości Adama Grzymały-Siedleckiego, analogiach i kontrastach literatury, muzyki i plastyki (*Szkice z historii teorii literatury*. BTN, 1971). Ostatnia książka z tej dziedziny to *Fantastyka w literaturze polskiej: dzieje motywów fantastycznych w zarysie*. (Bydgoszcz: Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej, 1999).

Również z tej dyscypliny wydał kilkadziesiąt artykułów w pracach zbiorowych i czasopismach:

- Poeeci bydgoscy. W: *Bydgoszcz w latach 1920-1970*. Bydgoszcz 1972, s. 63-76;
- Wspólne elementy w kierunkach literackich XX stulecia. W: *Z problematyki gatunków i prądów literackich XIX i XX w.* Warszawa 1972, s. 25-38;
- Typologia postaci fantastycznych. W: *Postać w dziele literackim*. Toruń 1982, s. 29-36;
- Modyfikacja przestrzeni i czasu w polskiej literaturze fantastycznej XIX i XX wieku. *Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy, Studia Filologiczne* 1993 z. 34 s. 5-20, Sum;
- Fantastyka w twórczości Mickiewicza. Cz. 1. *Wileńskie Rozmaitości* 1999 nr 1 s. 5-6; Cz. 2: nr 2 s. 2-3;

Recenzował bardzo wiele książek, w tym też – zwłaszcza w ostatnim dwudziestolecioleciu – polonica w języku litewskim.

Zaangażowany w życie naukowe, kulturalne i artystyczne Bydgoszczy wygłaszał szereg odczytów na temat literatury polskiej i obcej, malarstwa współczesnego, budownictwa bibliotecznego, funkcjonowania bibliotek za granicą.

Przez wiele lat był aktywnym członkiem Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (prezes w latach 1987-1996), Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy (członek Komitetu Redakcyjnego *Kroniki Bydgoskiej* w latach 1991-2010), Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (członek Zarządu).

Za swój obowiązek uważał gromadzenie i dokumentowanie tego, co należy zachować dla przyszłości. To właśnie uważał za główne zadanie i misję swego życia. Pracował dla obu „małych ojczyzn” – najpierw tworząc dla Bydgoszczy od podstaw bibliotekę uczelnianą, udzielając się aktywnie w towarzystwach kulturalnych i naukowych, kształcąc młodzież i dorosłych, a w ostatnich 20 latach owocnego życia utrwalając historię, kulturę i tradycję Kresów – niezapomnianego kraju dzieciństwa i wczesnej młodości.

Wilnianin z urodzenia, z chwilą zarejestrowania Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w listopadzie 1989 r., natychmiast zaangażował się w jego działalność. Już w styczniu 1990 r. na zebraniu założycielskim Bydgoskiego Oddziału Towarzystwa został jego wiceprezesem, a w roku 2010 prezesem.

Aby przekazać wiedzę o przeszłości Kresów Północno-Wschodnich – z nieprawdopodobną wytrwałością, umiejętnością, pracowitością, wspólnie z doktorem Leszkiem Janem Malinowskim, a po jego śmierci w 2010 r. samodzielnie, prowadził działalność wydawniczą. Jako współredaktor lub redaktor opracował i wydał 121 numerów czasopisma *Rozmaitości Wileńskie* i 104 książki o tematyce kresowej w serii *Biblioteka Wileńskich Rozmaitości*, w tym bezcenny 4-tomowy *Wileński słownik biograficzny* i 10-tomową tematyczną *Encyklopedię Wileńszczyzny*. Ogromną tę pracę honorowo wykonało dwóch wilnian – ze świadomością, że muszą się spieszyć, bo odchodzą świadkowie historii.

Dla środowiska bibliotekarskiego w Bydgoszczy był „człowiekiem-institucją”. Obdarzony świetną pamięcią i wielkimi zdolnościami językowymi (znał angielski, niemiecki, rosyjski, litewski, łacinę i starogrecki, słabiej francuski), posiadał niemal encyklopedyczną wiedzę humanistyczną, co pracownicy i studenci nieraz wykorzystywali. Po prostu pytali, a odpowiedź otrzymywali natychmiast, bez szukania w źródłach.

W relacjach społecznych był zawsze zdystansowany, ale lojalny, życzliwy i wyrozumiały dla innych. Nie łamał własnych zasad etycznych, wartości duchowe

ceniał bardziej niż materialne. W politykę – poza krótkim okresem początku lat 80. – nie angażował się, choć zawsze było wiadomo, po której jest stronie. Po prostu przez całe życie wierny zasadom, uczciwie i z poświęceniem „robił swoje”, spełniając się w pracy zawodowej, działalności dydaktycznej, popularyzatorskiej i naukowej. Przetrwą to, co zostawił po sobie – nie tylko dla środowiska, w którym żył.

Henryk Antoni Filipowicz-Dubowik, PhD (1930-2015)

key words: Henryk Dubowik, PhD, Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, KWU Main Library in Bydgoszcz, librarianship, Bydgoszcz, Vilnius

Summary

Henryk Filipowicz-Dubowik, PhD, Vilnius and Bydgoszcz resident, librarianship and expert and literature specialist. He was born in Vilnius on February 23, 1930. Displaced with his family in 1946, he took up residence in Bydgoszcz. In the years 1947-1951, he studied Polish philology at the Nicolaus Copernicus University in Toruń. The career of Henryk Dubowik was connected with librarianship. In 1969, he became a qualified librarian and the director of the Main Library of the Teacher Training College, renamed in 1974 as Pedagogical College, where he stayed until retirement in 1996. He transformed the school's little library into a national library. Henryk Filipowicz-Dubowik was both the library's director and an academic teacher. As an adjunct assistant professor he organized in 1974 the Department of Librarianship and Scientific Information of the Pedagogical College in Bydgoszcz, which he managed until 1981. For over 40 years he was also involved in teaching secondary school librarians. He published a few dozen articles in the scope of librarianship. His scientific interests included literary studies. He was granted his doctor of liberal arts degree in 1969 based on his thesis *Surrealism in contemporary Polish literature*, supervised by Professor Artur Hutnikiewicz. Also in this field he published scores of articles in collective works and in magazines. Involved in scientific, cultural and artistic life of Bydgoszcz, he gave many lectures on Polish and foreign literature, contemporary painting, library construction, and functioning of libraries in foreign countries. He was active, among others, in The Friends of Bydgoszcz Association. For many years he was a member of the editorial board of the *Bydgoszcz Chronicle*.

Dr. Henryk Antoni Filipowicz-Dubowik (1930-2015)

Schlüsselwörter: Dr. Henryk Dubowik, Kazimierz-Wielki-Universität in Bydgoszcz, Hauptbibliothek der Kazimierz-Wielki-Universität in Bydgoszcz, Bibliothekswissenschaft, Bydgoszcz, Wilna

Zusammenfassung

Dr. Henryk Filipowicz-Dubowik, Bürger von Wilna und Bydgoszcz, Bibliothek- und Literaturwissenschaftler. Er wurde am 23.02.1930 in Wilna geboren. Im Jahre 1946 wurde er mit seiner Familie evakuiert und hat sich in Bydgoszcz niedergelassen. In den Jahren 1947-1951 hat die polnische Philologie an der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Toruń studiert. Die Berufstätigkeit von Henryk Dubowik war mit Bibliothekswesen und Bibliothekswissenschaft verbunden. Im Jahre 1969 ist er Diplombibliothekar geworden und hat die Stelle des Direktors der Hauptbibliothek der Lehrhochschule übernommen, die im Jahre 1974 zur Pädagogischen Hochschule umbenannt wurde und hat diese Funktion bis zu seiner Pensionierung im Jahre 1996 ausgeübt. Eine kleine Schulbibliothek hat er in eine wissenschaftliche Bibliothek umgewandelt. Seine Pflichten als Direktors der Bibliothek konnte Henryk Filipowicz-Dubowik mit der didaktischen Arbeit verbinden. Als Vertragsdozent hat er im Jahre 1974 die Anstalt für Bibliothekswissenschaft und Wissenschaftliche Information an der Pädagogischen Hochschule in Bydgoszcz organisiert, die von ihm bis 1981 geleitet war. Über 40 Jahre lang hat er sich für die Bildung von Bibliothekaren in der Berufsschule für Lyzeumabgänger und Abiturienten. Er hat einige Dutzend Artikel im Bereich der Bibliothekswissenschaft veröffentlicht. Zu seinen Interessengebieten gehörte auch die Literaturwissenschaft. Den Doktorgrad der humanistischen Wissenschaften hat er im Jahre 1969 für seine Dissertation *Surrealismus in der modernen polnischen Literatur*, deren Doktorvater prof. Artur Hutnikiewicz war. Auch in dieser Disziplin hat er einige Dutzend Artikel in Sammelwerken und Zeitschriften veröffentlicht. Er hat sich in wissenschaftliches, kulturelles und künstlerisches von Bydgoszcz engagiert. Er hat eine ganze Reihe Vorlesungen über die polnische und fremdsprachige Literatur, zeitgenössische Malerei, Bauen von Bibliotheken, Funktionieren von Bibliotheken im Ausland. Er war auch im Stadtliehaberverein von Bydgoszcz aktiv. Jahrelang war er Mitglied des Redaktionskollegiums der *Chronik von Bydgoszcz*.